

Oświadczenie złożone przez senatora Leszka Piechotę na 24. posiedzeniu Senatu w dniu 20 grudnia 2012 r.

Oświadczenie skierowane do ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego

Szanowny Panie Ministrze!

Oświadczenie to związane jest z podjęciem przez moją osobę działań zmierzających do polepszenia ochrony zabytków miasta Katowice. Jak stwierdziłem, bardzo celowe i potrzebne działania samorządów w tym obszarze są znacznie utrudnione z uwagi na nieścisłości przepisów dotyczących możliwości wspierania robót konserwatorskich z budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Zajmując się ochroną takich zabytków jak znany w całej Polsce obszar zabytkowych osiedli robotniczych Giszowiec i Nikiszowiec oraz zespołu urbanistycznego tak zwanej katowickiej moderny (największego w Polsce założenia urbanistyki i architektury modernizmu międzywojennego), spotkałem się z niemożnością udzielenia pomocy dla działań remontowych na tym obszarze, gdyż nie jest to zgodne z obecnie obowiązującym prawem. Dodać należy, że osiedle robotnicze Nikiszowiec wpisane jest do rejestru zabytków jako historyczny układ urbanistyczny lub/albo historyczny zespół budowlany.

W myśl uchwały Rady Miasta Katowice nr XXXVIII/792/05 z dnia 21 marca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, udziela się dotacji wyłącznie na zabytki, o których mowa w art. 3 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku nieruchomego. W świetle obecnie obowiązujących przepisów ustawy mimo wpisania do rejestru zabytków obszaru historycznego, z uwagi na brak indywidualnych wpisów poszczególnych nieruchomości do tego rejestru, nie ma możliwości udzielenia dotacji na prace remontowe prowadzone w tym obszarze. Ponieważ na gruncie przepisów ustawy pojęcia „zabytek nieruchomy” nie można definiować w oderwaniu od pojęcia „nieruchomość”, nie istnieje prawna możliwość udzielenia przez gminę dotacji na prace remontowe na tym obszarze.

Stan faktyczny istniejący na obszarach ochrony konserwatorskiej jest jednak niekorzystny dla posiadaczy nieruchomości. Osoby prowadzące prace remontowe przy budynkach znajdujących się w obszarach ochrony z mocy art. 39 prawa budowlanego podlegają obowiązkom i uciążliwościom związanym z wpisem do rejestru, gdyż każde działanie remontowe przez nich podejmowane podlega uzgodnieniu z konserwatorem zabytków i najczęściej wymaga poniesienia wyższych nakładów związanych z wytycznymi konserwatorskimi. Formuła ochrony historycznych układów urbanistycznych wymusza, oprócz ochrony układu przestrzennego, dbałość o substancję tworzącą „ściany” tej przestrzeni, czyli budynki. To całość układu, składająca się z różnych elementów: układu urbanistycznego, przestrzeni publicznych, budynków, zieleni i małej architektury, tworzy unikalność chronionych obszarów. Chronienie zaś samego układu bez opieki nad budynkami jest zupełnie bezsensowne.

Obecnie obowiązujące przepisy umożliwiają co prawda wpisywanie odrębnie do rejestru nieruchomości objętych wcześniej ochroną w ramach obszaru, jednakże jest to działanie żmudne i wymagające kolejnych postępowań administracyjnych, co skutkować będzie długim okresem potrzebnym na uzyskanie wpisu. Jednocześnie podkreślić należy, iż niejednokrotnie część obiektów na obszarach chronionych, mimo posiadania bardzo dużych walorów architektonicznych i kluczowej roli dla percepcji obszaru, nie musi kwalifikować się do objęcia ochroną indywidualną, ponieważ ich wartość wynika właśnie z faktu bycia częścią szerszego układu.

Co również jest warte podkreślenia, w ostatnich latach zmieniły się formy ochrony zabytków, w związku z czym zapis pozwalający wspierać wyłącznie zabytki nieruchome wpisane do rejestru wydaje się w świetle zmian mocno nieaktualny.

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DzU z 2003 r. nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji

drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 22 ust. 1 pkt 4 wymienionej ustawy przewiduje, że prezydent miasta prowadzi gminną ewidencję zabytków nieruchomych z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Na mocy ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw z dnia 18 marca 2010 r. zmieniony został prawny charakter gminnej ewidencji zabytków. Gminna ewidencja zabytków, chociaż nie została wymieniona w przytaczanym art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gdzie wyszczególnia się formy ochrony, zyskała jednak status prawnej formy ochrony zabytków.

Sposób prowadzenia gminnej ewidencji zabytków określony został w rozporządzeniu ministra kultury i dziedzictwa narodowego z dnia 26 maja 2011 r.

Zmiany wprowadzające formę ochrony prawnej nastąpiły między innymi w przepisach art. 39 ustawy – Prawo budowlane, mówiących, że „w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”. Zmiany nastąpiły także w art. 53 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wpis obiektu do ewidencji zabytków rodzi po stronie właściciela zabytku wpisanego do ewidencji określone obowiązki, w tym między innymi obowiązek uzgadniania decyzji o warunkach zabudowy. Gminna ewidencja zabytków stanowi jedną z równorzędnych podstaw do objęcia zamieszczonego w niej obiektu ochroną konserwatorską, między innymi w decyzji o warunkach zabudowy.

W świetle tych argumentów wydaje się, iż utrudnianie samorządom wspierania ochrony obszarów zabytkowych oraz zabytków wpisanych do gminnych ewidencji jest sprzeczne z interesem narodowym i nie było najprawdopodobniej intencją ustawodawcy.

Z uwagi na zmianę w przepisach dotyczących ochrony zabytków oraz z uwagi na nieścisłości dotyczące chronionych obszarów historycznych proszę o informację, czy ministerstwo zamierza zainicjować zmiany w przepisach ustawy o ochronie zabytków umożliwiające samorządom udzielanie dotacji na prace remontowe dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów znajdujących się na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, chronionych w ramach wpisu do gminnej ewidencji zabytków.

W przypadku podjęcia przez Pana Ministra prac nad zaproponowanymi zmianami w przepisach ustawy chciałbym zadeklarować swoją pomoc i możliwość współpracy w działaniach związanych z procesem legislacyjnym.

Z poważaniem
Leszek Piechota